

Syysseminaarin satoa

Kääntäjä- ja tulkikoulutus verkossa – keskusteluja korona-ajan kokemuksista

Anne Ketola, Tampereen yliopisto
Sari Hokkanen, Tampereen yliopisto
Juha Eskelinen, Helsingin yliopisto
Minna Ruokonen, Itä-Suomen yliopisto
Miia Santalahti, Tampereen yliopisto
Anu Viljanmaa, Tampereen yliopisto

Abstract

This article reports on the twelfth Autumn Seminar of the Section for Teachers and Researchers of the Finnish Association of Translators and Interpreters, which was held as an online event in August 2020, hosted by Tampere University. The theme of the seminar was online teaching, which became a topical subject after the Covid-19 pandemic forced all education to explore new ways of teaching and learning in a distance mode. The seminar included two parallel discussion sessions, one focusing on how the corona shutdown affected translator training in the spring of 2020, and the other focusing on the possibilities of online teaching collaboration between different universities. Both discussion sessions included two invited presentations with translator and interpreter trainers sharing their own experiences, followed by group discussion. This article includes a description of the invited presentations and a summary of the outcome of the group discussions. The presentations and the discussions reflected that the sudden shift to digital teaching was challenging for many, but the exceptional situation also had positive outcomes, such as novel ways of organizing teaching collaboration between universities.

Keywords: distance teaching, translator education, interpreter education, authorised translator training

Avainsanat: etäopetus, kääntäjänkoulutus, tulkikoulutus, auktorisoidun kääntämisen opetus

1 Anne Ketola & Sari Hokkanen: Johdanto

Suomen kääntäjien ja tulkkien liiton opettajien ja tutkijoiden jaosto on järjestänyt kääntäjä- ja tulkikoulutukseen liittyviä syysseminaareja vuodesta 2009. Vuonna 2020 syysseminaari järjestettiin ensimmäistä kertaa verkossa koronavirus-pandemian estettyä matkustamisen ja kasvokkain tapaamisen. Tilaisuuden järjesti Tampereen yliopiston monikielisen viestinnän ja käänntieteen maisteriohjelman henkilökunta.

Vuonna 2020 kääntäjä- ja tulkkiopetus koki – kaiken muun koulutuksen tavoin – historiallisen suuren ja odottamattoman olosuhdemuutoksen, kun koronaviruksen aiheuttama poikkeustilanne siirsi kaiken opetuksen verkkoon muutaman päivän varoitusajalla kesken kevätlukukauden. Muutos vaati kouluttajilta valtavasti työtä: valmiit kurssisuunnitelmat piti muokata hetkessä ja moni opetteli etäluentotyökalujen käyttöä ensimmäistä kertaa. Joidenkin kurssien toteutuksia verkkoon siirtyminen häiritsi, kun taas toisille toteutuksille tilanne tarjosi mielenkiintoisia mahdollisuuksia, kuten tässä katsauksessa raportoidaan. Vuoden 2020 syysseminaarin teemaksi valikoitui Kääntäjä- ja tulkkiopetus verkossa, sillä opetuksen siirtäminen verkkoon oli eittämättä vuoden ajankohtaisin aihe.

Verkkokokousalustalla järjestettyyn syysseminariin ideoitiin kaksi eri teemapajaa, joista jakaannuttiin keskustelemaan ryhmissä. Kummassakin teemapajassa oli kaksi alustusta. Teemat olivat ”Yhteisopetus verkossa: Nykytilanne ja tulevaisuuden visioita” sekä ”Pakotettu digiloikka: Mitä koronakeväästä opittiin?” Ensin mainitun teeman alustuspuheenvuoroissa Anu Viljanmaa Tampereen yliopistosta ja Minna Ruokonen Itä-Suomen yliopistosta kertoivat yliopistojen välisestä opetusyhteistyöstä ennen koronakevättä 2020 ja sen aikana. Jälkimmäisen teeman alustuspuheenvuoroissa Miia Santalahti Tampereen yliopistosta ja Juha Eskelinen Helsingin yliopistosta jakoivat kokemuksiaan kevään opetukseensa tekemistään erityisjärjestelyistä.

Tämän katsausartikkelin luvut 1 ja 6 ovat kirjoittaneet seminaarin järjestelyistä vastanneet Anne Ketola ja Sari Hokkanen. Lukujen 2–5 kirjoittajina ovat teemojen alustajat. Luvussa 2 Anu Viljanmaa kertoo, millaisia muutoksia poikkeusolot aiheuttivat tulkkauksen opetukseen, ja pohtii, millaista etäopetusyhteistyötä tulkkauksen opetuksessa voisi jatkossa tehdä. Luvussa 3 Minna Ruokonen esittelee, kuinka auktorisoidun kääntämisen opetuksessa on hyödynnetty yliopistojen välistä yhteistyötä ja ideoi, kuinka yhteistoimintaa voisi edelleen kehittää. Luku 4 käsittelee sekin auktorisoidun kääntämisen opetusta: Miia Santalahti kuvaa, kuinka kevään 2020 poikkeusolosuhteet vaikuttivat auktorisoidun kääntämisen harjoituskurssien toteutukseen Tampereen yliopistossa. Luvussa 5 Juha Eskelinen kertoo Helsingin yliopiston *Johdatus käännoesteollisuuteen* -kurssia varten tehdyistä erityisjärjestelyistä.

2 Anu Viljanmaa: Etäratkaisut, tulkkauksen (yhteis)opetus ja etätulkkkaus

Koronatilanne pakotti yliopisto-opetuksen äkillisesti verkkoon keväällä 2020. Myös tulkkauksen opetus oli saman etähaasteen edessä. Syysseminaarissa järjestetyn keskustelutilaisuuden tarkoituksena oli jakaa kokemuksia verkkoon siirtyneestä tulkkauksen opetuksesta ja nostaa pohdittavaksi tulkkauksen verkossa tapahtuvan yhteisopetuksen haasteita ja mahdollisuuksia.

2.1 Etäratkaisut tulkkauksen opetuksessa

Kesken kevätlukukauden tapahtunut siirtyminen verkko-opetukseen johti tulkkaukskurssien osalta erilaisiin ratkaisuihin: esimerkiksi Tampereen yliopistossa joillakin kursseilla kaikki jäljellä olleet tulkkaukskurssit toteutettiin kokonaan verkossa, toisilla

konkreettiset tulkkauharjoitukset muokkaantuivat pitkälti teoreettisempiin katsauksiin käsiteltävistä asioista. Nopea siirtyminen etäopetukseen pakotti tekemään ratkaisut ripeässä aikataulussa ja paikoin luopumaan tulkkauksididaktisesti toimiviksi koetuista toimintamalleista. Tilanne pakotti opettajat samalla testaamaan käytännössä erilaisten etäkokousten pitämiseen suunniteltujen sovellusten (esim. Teams ja Zoom) soveltumista reaaliaikaisten tulkkauharjoitusten pitämiseen.

Kun etäratkaisut tulkkauksen opetuksessa ovat tutumpia, herää kysymys, voisiko karttuneesta kokemuksesta saada uutta pontta myös yliopistojen välisiin tulkkauksen yhteisopetuskokeiluihin. Kahden tai useamman korkeakoulun välinen yhteisopetushanke voi kohdistua joko tulkkauksen teoriaa käsittelevään luento-opetukseen tai yhteisiin reaaliaikaisiin tulkkauharjoituksiin. Esimerkiksi jälkimmäisestä kirjoittaja nosti Itä-Suomen yliopiston, Vaasan yliopiston ja Tampereen yliopiston ns. etätulkkauksipilotin nimellä kulkeneet yhteiset reaaliaikaiset etätulkkauharjoitukset keväältä 2016 (Hartama-Heinonen ym. 2019: 145), jotka ilmeisesti ovat Suomessa yhä ainoat laatuaan.

2.2 Opetusyhteistyön mahdollisuuksia ja haasteita

Teemapajan keskustelussa pohdittiin tulkkauksen yhteisopetuksen hyötyjä, haasteita ja siinä huomioitavia seikkoja. Tulkkauksen yhteisopetus voisi hyödyttää etenkin oppiaineita tai opintosuuntia, joissa muodostuisi muutoin vain erittäin pieniä tulkkauksryhmiä. Toimiva yhteisopetus voi säästää opetusresursseja, sillä esimerkiksi opetuksen valmisteluun käytetty aika voi opettajakohtaisesti pienentyä. Tulkkioiskelijat saavat yhteisopetusten myötä mahdollisuuden tulkata reaaliaikaisesti puhujia myös muista yliopistoista kuin omasta kotiyliopistostaan. Vaikeimmaksi haasteeksi yhteisopetuksen järjestämisessä arveltiin aikataulujen yhteensovittamisen. Yhteistyöstä etukäteen mietittäviä ja päätettäviä asioita ovat yhteistyön muoto (vapaamuotoinen yhteistyö vai virallinen yhteistyöhanke), työnjako ja vastuut (esim. vetovastuut tunneista, opiskelijasuoritusten arvioinneista ja palautteenannosta).

Keskustelussa esille nousseet asiat ovat siten pitkälti samoja kuin vuoden 2018 syysseminaarin teemapajassa, joka käsitteli verkossa tapahtuvaa opetusyhteistyötä (Hartama-Heinonen ym. 2019: 145–146). Uutena nousi kuitenkin esille ajatus, kuinka etäratkaisut voisivat tarjota alustan eri korkeakouluissa opiskelevien tulkkioiskelijoiden keskinäiselle kohtaamiselle, heidän yhteisöllisyyden tunteensa vahvistamiselle sekä opiskelijoiden omaehtoisille yhteisille harjoituksille. Eniten kiinnostusta herätti tulkkauksen teorian yhteisopetus (esimerkiksi yhteinen tulkkauksen johdantokurssi). Luentotalenteista ja muusta materiaalista koottu yhteinen aineistopaketti hyödyttäisi etenkin niitä korkeakouluja, joissa tulkkauksen opetuksen resurssit ovat niukat tai joissa ei ole omaa tulkkaukseen erikoistunutta henkilökuntaa.

2.3 Etäratkaisut tulkkaukentällä

Edellisen aiheen vilkkaan keskustelun vuoksi teemapajassa ei ehditty syventyä toiseen alustuksen aiheeseen, konferenssitulkkaukentällä käynnissä oleviin muutoksiin ja niiden

huomioon ottamiseen tulkkauksen opetuksessa. Kun vielä 2018 syysseminaarin työpajassa todettiin, että ”[t]ulevaisuudessa osallistujat saavat erittäin todennäköisesti työtarjouksia, joissa tulkkaus tapahtuu internetin kautta”, on kuvattu tilanne syksyllä 2020 jo täyttä totta. Koronan myötä monet kansainväliset konferenssit ja tapahtumat peruuntuivat ja monen konferenssitulkin kalenteri tyhjäksi nopeasti lähes kokonaan (ks. esim. Rosado Professional Solutions 2020; Nimdzi 2020; Deutsche Welle 2020; Chaillou & Van Der Kallen n.d.). Tilanteen pitkittyessä etäratkaisuja on alkanut ilmestyä näkyvästi tulkkausmarkkinoille ja erilaisten etäsimultaanitulkkausratkaisujen kehitys- ja testaustyö tulkkausalojen ja ns. simultaanitulkkaushubien¹ parissa jatkuu kiivaana (MultiLingual Media 2020; Translation Rating 2020).

3 Minna Ruokonen: Auktorisoidun kääntämisen opetusyhteistyön nykytilanne ja tulevaisuudennäkymiä

3.1 Yhteistyön tausta

Auktorisoitua kääntämistä on opetettu yliopistoissa vuodesta 2008 alkaen. Opinnot on jaettu yleisiä valmiuksia ja tietoja käsitteleviin luentoihin sekä käytännön valmiuksia kehittäviin käännösharjoituksiin. Kummastakin osiosta järjestetään oma loppukokeensa: luennoista tentti ja harjoitusosiosta käännöskoe. Luentojen ja harjoitusten laajuus voi vaihdella eri yliopistoissa, mutta yhteensä niistä tulee kertyä vähintään kuusi opintopistettä. Kurssit riittävän hyvin arvosanoin suorittanut kääntämisen opiskelija voi maisteriksi valmistuttuaan hakea niiden perusteella oikeutta toimia auktorisoituna kääntäjänä yhdessä kieliparissa ja -suunnassa (Laki auktorisoiduista kääntäjistä 1231/2007; Valtioneuvoston asetus auktorisoiduista kääntäjistä 1232/2007).

Auktorisoidun kääntämisen kurssien sisältöjä ja toteutustapoja on alusta saakka suunniteltu eri yliopistojen opettajien kesken. Yhteisistä periaatteista on keskusteltu ja sovittu Suomen kääntäjien ja tulkkiyhdistyksen opettajien ja tutkijoiden jaoston tilaisuuksissa (ks. Kontinen 2017: 98). Muistiot ja periaatteet koottiin ensin Turun yliopiston Moodleen AukTori-alustalle, mistä ne vuonna 2015 siirrettiin Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävarantoon Itä-Suomen yliopiston wikisivustolle.

Syksyllä 2018 keskustelu opetusyhteistyöstä aktivoitui uudelleen Opetushallituksen järjestämässä auktorisoitujen kääntäjien tutkinnon esiarviointiseminaarin työpajassa. Siellä keskusteltiin mahdollisista yhteistyömuodoista ja sovittiin, että yhteistyön suunnittelua jatkettaisiin erikseen luentojen ja käännöskurssien osalta. Seuraavassa kerron syysseminaarin teemapajassa pitämäni alustuksen pohjalta, miten suunnittelu on edennyt, ja täydennän koontia teemapajassa esiin tuoduilla lisäideoilla.

¹ Simultaanitulkkaushubilla tarkoitetaan etäsimultaanitulkkausratkaisua, jossa tulkit työskentelevät yhdessä lokaatioissa, jossa heillä on käytössään tavanomaiset konferenssitulkkauslaitteet, tulkkauskopit ja tekninen tuki. Vain tulkkauspalvelun käyttäjät ovat etäyhteyden päässä. Simultaanitulkkaushubissa tulkkiparin yhteistyö onnistuu samalla tavoin kuin tavanomaisessa simultaanitulkkauksessa. Etäsimultaanitulkkausalustaa käytettäessä tulkki sen sijaan työskentelee useimmiten yksin etänä ja ilman paikan päällä olevaa teknistä tukea. Mahdollisuudet yhteistyöhön myös etänä olevan tulkkiparin kanssa ovat rajalliset.

3.2 Luentoyhteistyön suunnittelua

Auktorisoidun kääntämisen opetuksen luentojen opetusyhteistyötä on syksyn 2018 esiarviointiseminaarin jälkeen koordinoanut Minna Kujamäki Itä-Suomen yliopistosta. Keväällä 2019 luentojen opettajat kokosivat yhteen tiedostoon kuvaukset kunkin yliopiston luentorungosta, oheislukemistosta ja loppukuulustelusta. Näin varmistettiin kurssisisältöjen yhteneväisyys ja todettiin, että luentoyhteistyö olisi hyödyllistä.

Kurssikuvauksia koottaessa todettiin kuitenkin myös, että varsinaista opetusyhteistyötä hankaloittavat kurssin käytännön järjestelyt eri yliopistoissa. Kurssit saatetaan järjestää eri lukukausina, ja Itä-Suomen yliopistossa kurssi järjestetään vain joka toinen vuosi. Yhteistyötä voitaisiin kuitenkin lisätä esimerkiksi kokoamalla yhteinen oheislukemisto ja tenttikysymystietokanta.

Syysseminaarin teemapajassa toivottiin lisäksi, että Opetushallituksen verkkosivuille koottaisiin auktorisoitujen käännosten viranomaiskäyttäjien näkemyksiä ja kokemuksia. Siellä ne hyödyttäisivät useita eri toimijoita: kääntämisen opettajia ja opiskelijoita, auktorisoidun kääntäjän tutkintoon valmistautuvia sekä jo auktorisoituina kääntäjinä toimivia.

3.3 Käännöskurssien opetusyhteistyötä ja jatkosuunnitelmia

Käännöskurssien osalta opetusyhteistyötä on tehty ainakin keväästä 2018 saakka. Tällöin ranska–suomi-käännöskurssien kaksi opettajaa vaihtoivat keskenään kurssikäännosten lähtötekstejä, ja englantia–suomi-kurssien kaksi opettajaa käyttivät käännöskokeissa samoja lähtötekstejä ja keskustelivat arvioinnista.

Esiarviointiseminaarin jälkeen yhteistyötä pyrittiin lisäämään: keväällä 2019 Marja Kivilehto Tampereen yliopistosta tiedusteli eri kielisuuntien opettajien yhteistyöhalukkuutta ja auttoi yhteistyöstä kiinnostuneita opettajia vaihtamaan yhteystietoja keskenään. Tämän seurauksena on ilmeisesti syntynyt yhteistyötä ainakin kielisuunnassa venäjä–suomi.

Käytännössä opettajat ovat vaihtaneet keskenään kurssikäännosten lähtötekstejä tai antaneet toisilleen pääsyn kurssiensa Moodle-alustoille. Jos kurssiaikataulut ovat sallineet, opettajat ovat myös valinneet käännöskokeiden lähtötekstit yhdessä ja keskustelleet arvioinnista, kuten lähtötekstien vaikeustasosta, hyväksymisrajasta ja yksittäisten käännösongelmien hyväksyttävistä ratkaisuista.

Jatkossa hyväksi havaittuja harjoitus- tai koetekstejä voisi koota esimerkiksi Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävarantoon, kuten jo esiarviointiseminaarissa ehdotettiin. Syysseminaarin teemapajassa pohdittiin myös, että eri yliopistojen käännöskurssit voisi olla hedelmällistä järjestää yhteisesti varsinkin, jos ryhmät muuten jäävät pieniksi.

4 Miia Santalahti: Auktorisoidun kääntämisen opetuksen ja käännöskokeen järjestäminen poikkeusolosuhteissa Tampereen yliopistossa

Koronapandemian aiheuttamat poikkeusolosuhteet vaikuttivat auktorisoidun kääntämisen harjoituskurssien toteutukseen Tampereen yliopistossa kevätlukukaudella 2020.

Erityisjärjestelyihin siirryttäessä meneillään olivat auktorisoidun kääntämisen harjoituskurssit kielisuunnissa englanti–suomi ja venäjä–suomi. Molemmat harjoituskurssit toteutti yliopisto-opettaja Miia Santalahti. Englanti–suomi-kurssilla oli seitsemän osallistujaa, venäjä–suomi-kurssilla neljä.

4.1 Opetuksen poikkeusjärjestelyt

Kun Tampereen yliopisto päätti koronapandemian vuoksi siirtyä kokonaan etäopetukseen, kummallakin auktorisoidun kääntämisen kurssitoteutuksella oli jäljellä kaksi harjoituskäännöstä ennen käännöskoetta. Suunnitelmana oli, että opiskelijat tekisivät nämä käännökset itsenäisesti ja saisivat niistä tavallista perusteellisempaa kirjallista palautetta. Opiskelijat ottivat kuitenkin oma-aloitteisesti yhteyttä opettajaan ja pyysivät ylimääräistä tapaamista. He kaipasivat lisätietoja, tarkennusta ja taustoitusta asioihin ollakseen mahdollisimman hyvin valmistautuneita kokeeseen. Opiskelijoiden pyytämä ylimääräinen tapaamiskerta järjestettiin molemmille toteutuksille etäyhteyden avulla.

Toive kontaktiopetuksesta on hyvä osoitus siitä, että kääntämisen opetuksessa henkilökohtainen vuorovaikutus on erittäin tärkeää. Auktorisoidussa kääntämisessä käytettävä virheperusteinen arviointi voi tuntua opiskelijoista tyllyltä ilman keskustelua perusteista. Kurssipalautteissaan opiskelijat kiittivätkin siitä, että käännöksiin liittyvistä asioista keskusteltiin sekä ennen käännöstehtävän aloittamista että tehtävän palautuksen jälkeen, mikä tuki erityisen hyvin heidän oppimistavoitteidensa saavuttamista.

4.2 Käännöskokeen poikkeusjärjestelyt

Tampereen yliopistossa auktorisoidun kääntämisen käännöskokeet pyritään järjestämään samalla lailla kuin julkiset auktorisoidun kääntäjän tutkintotilaisuudet. Käännöskokeessa on sallittua käyttää sekä omia että julkisesti saatavilla olevia sanastoja ja muita tietolähteitä, mutta henkilökohtaiset kontaktit avun pyytämiseksi esimerkiksi internetin chat-palvelujen ja keskustelupalstojen kautta ovat kiellettyjä. Kokeen suoritusajaksi on rajattu 2 tuntia 45 minuuttia. Näiden ehtojen toteutumisen varmistamiseksi käännöskokeet järjestetään yleensä valvotuissa olosuhteissa.

Poikkeustilanteessa ensisijaisena vaihtoehtona haettiin lupaa kokeiden järjestämiseen yliopiston tiloissa, mutta lupaa ei myönnetty. Tämän jälkeen ryhdyttiin selvittämään, voisivatko opiskelijat tehdä kokeen kotonaan. Aikarajan noudattamista pystytään kontrolloimaan Moodlen toimintojen avulla, mutta henkilökohtaisten kontaktien osalta valvontamahdollisuutta ei ole. Asiasta keskusteltiin sähköpostitse eri yliopistojen auktorisoidun kääntämisen opettajien kesken, ja keskusteluun osallistui myös auktorisoitujen kääntäjien tutkintolautakunnan jäseniä. Tämän keskustelun perusteella Tampereen yliopistossa päädyttiin järjestämään kokeet etäsuorituksina.

Kummassakin kieliparissa järjestettiin varsinainen käännöskoe ja yksi uusintakoe. Juuri ennen koetta opiskelijoilla oli halutessaan mahdollisuus tavata opettaja etäyhteyden välityksellä. Koetehtävät avattiin sovittuna aikana, ja tehtävän palautuskansio sulkeutui

tasaa 2 tuntia 45 minuuttia myöhemmin. Kokeen aikana opettaja oli opiskelijoiden tavoitettavissa Moodlen chat-toiminnon välityksellä. Mitään ongelmia ei kokeiden aikana ilmennyt.

Kokeiden tulokset olivat hyvin linjassa aikaisempien vuosien tulosten kanssa, mikä antaa aihetta uskoa, että opiskelijat ovat tehneet kokeen rehellisesti ja sääntöjen mukaan. Lopulta sekä opettaja että opiskelijat olivat tyytyväisiä siihen, että kurssit kokeineen saatiin suoritettua suunnitellussa aikataulussa.

5 Juha Eskelinen: Hybridiopetusta korona-aikaan

Helsingin yliopiston kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelman valinnaisiin opintoihin kuuluu Johdatus käännoesteollisuuteen -kurssi (nk. Elia-kurssi). Kurssin ensimmäinen viikko koostuu luennoista ja ryhmätöistä, toinen viiden eri sovelluksen käytön harjoittelusta ja kolmas kolmipäiväisestä käännoprojektinhallintatyöpajasta sekä kahdesta päivästä, jona opiskelijat esittelevät tiedonhakutehtäviään. Kevään 2020 kurssi oli suunniteltu opetettavaksi kolmen viikon jaksolla (2.–6.3. ja 4.–15.5.) käännoistyökaluilla varustetussa atk-luokassa viitenätoista noin kuusituntisena päivänä. Kurssin ensimmäinen viikko toteutettiin suunnitellusti, mutta kahden muun opetus jouduttiin koronarajoitusten vuoksi siirtämään toukokuusta elokuuhun (19.8.–30.8.).

Kun siirrettyjen viikkojen toteuttamista suunniteltiin, harkittiin sekä lähi- että etäopetusta, mutta sekä kurssin opiskelijat että osa kurssilla opettajina vierailevista käänno-toimistojen asiantuntijoista toivoi lähiovetusta. Vierailevat opettajat olettivat etäopetuksen myös vaativan enemmän opetustunteja, johon heidän tai kurssin vastuuhenkilöiden mielestä ei ollut mahdollisuutta.

Viikon III kaksipäiväisen projektinhallintatyöpajan opettajat pitivät kuitenkin työpajan opettamista etänä sähköpostilla ja videoneuvotteluvälineillä jopa autenttisempina kuin lähiovetuksena. Työpajassa opiskelijat muodostavat 3–4-henkisiä ryhmiä, joissa osa toimii projektipäälliköinä, jotka välittivät toimeksiantoja asiakkaiden roolissa toimivien opettajien ja freelance-kääntäjien roolissa toimivien ryhmän muiden jäsenten välillä. Käännoistomielialalla vastaavat yhteydet toteutetaan yleensä sähköpostitse. Opettajat ja kurssin vastuuhenkilöt pitivät ongelmana sitä, että etäyhteys ei olisi ihanteellinen palautteen antamiselle yksilöllisesti tai pienryhmille, eikä se voisi korvata ryhmätöihin kuuluvaa luokkahuonekeskustelua.

Lähiovetukseen päädyttiin kuitenkin erityisesti siksi, että viikon II etäopettamista pidettiin opettajien ja opiskelijoiden keskuudessa hankalimpana ja haitallisena oppimiselle. Suurimpina ongelmina pidettiin ensinnäkin monimutkaisten tietokonesovellusten (esim. Plunet ja SDL Studio) opettamista käytettävissä olleessa ajassa, koska Zoom-työkalulla etäopetuksessa opettajan on hitaampaa siirtyä tarkastelemaan yksittäisten opiskelijoiden näytön kuvaa ja opastaa näitä henkilökohtaisesti. Ja toiseksi sitä, että etäopetuksessa opiskelijoiden kotikoneille olisi pitänyt hankkia maksulliset MemoQ- ja SDL Studio -sovellukset. Kaikilla opiskelijoilla ei myöskään ollut käytössään sellaisia tietokoneita, joille sovellukset olisi voitu asentaa.

5.1 Viikkojen II ja III toteutus

Opetuksen yksityiskohdat päätettiin koronavarautumiseen liittyneiden ohjeistusten muutoksista johtuen vasta viisi päivää ennen II viikon opetuksen alkua. Opetusryhmä jaettiin kahteen vierekkäiseen atk-luokkaan, joihin asennutettiin tarvittavat sovellukset. Opiskelijat (6 + 4) istuivat luokissa turvavälit huomioiden vain joka toisella työpisteellä.

Vieraileva opettaja luennoi luokassa A ja opetus välitettiin Zoom-lähetyksenä luokan B valkotalulle ja seinäkaiuttimiin. Mikrofonina käytettiin laadukasta kokousmikrofonia. Opettajat käyttivät pääsääntöisesti opettaessaan Zoomin näytönjakotoimintoa, jolloin sovellusten yksityiskohdat erottuivat selkeästi videokuvassa toisin kuin jos opetus olisi kuvattu webkameralla luokan A seinältä.

Kuva 1: Elia-kurssi elokuussa 2020. Kurssilaiset seuraavat valkokankaalta luentoa, joka lähetetään eri salista. Luokan edessä apuopettaja Marika Valtonen Luola Consultingista. Kuvan © Juha Eskelinen.

Luokkien ulkopuolelle oli varattu käsidesiä. Osallistujia oli kehoitettu välttämään lähi-kontaktia ja käyttämään vain heille nimettyjä tietokoneita. Luokat siivottiin joka ilta.

5.2 Toteutuksen ongelmista

Kurssin loppuosan siirtäminen johti siihen, että neljä kurssilaista ei eri syistä osallistunut sille, ja yliopiston koronaohjeistuksen muutokset kesällä johtivat siihen, että toteuttamistapaa jouduttiin suunnittelemaan useita kertoja ja pitämään rinnakkaisia vaihtoehtoja aktiivisina (mm. ATK-luokkien valinnat ja asennukset, etäopetusvalmius). Osin tästä epävarmuudesta johtuen luokkien laitteistoja ei ollut testattu riittävästi ennen kurssia ja äänisignaalin välittymisessä luokkaan B oli ongelmia useimpina opetusaamuina laitteistoa

käynnistettäessä. Häiriötä yritettiin kurssin aikana korjata, mutta äänentoistolaitteita ei saatu toimimaan luotettavasti.

Luokasta B ei ollut jatkuvaa ääni- tai videosignaalia luokkaan A, mutta tätä korvattiin luokassa B olevalla apuopettajalla, joka oli joko samasta käännöstoimistosta kuin opettaja tai maisteriohjelman opettaja. Paluukanavasta luovuttiin luokkien puutteellisen varustuksen takia. Lisäksi haluttiin välttää opettajien kuormitusta ja turvata heidän keskittymisensä. Paluukanavan puutteen vuoksi opettajat pyrkivät huomioimaan luokan B opiskelijat etenemällä hitaammin sekä sanallistamalla huolellisemmin, mitä he tekivät sovellusten valikoissa. Luokkaan B valikoitiin myös tietoisesti kurssilaisia, jotka olivat aiemmin osallistuneet muita useammin käännösteknologian kursseille.

5.3 Yhteenvetoa

Kurssin luentopäiväkirjoista saadun palautteen perusteella kurssin sisältöön ja toteutukseen oltiin tyytyväisiä. Opiskelijat hyväksyivät kurssin siirron elokuuhun ja koronavarautumisesta aiheutuneet toimenpiteet, kuten jakautumisen kahteen luokkaan ja käsihygieniasta huolehtimisen. Jotkut luokan B opiskelijat kritisoivat jatkuvan paluukanavan puutteesta johtuneita viiveitä, mutta pitivät silti järjestelyä kokonaisuutena onnistuneena. Osa kurssilaisista kommentoi palautteessaan myös joidenkin vierailevien opettajien osaamista siinä, miten he sanallistivat sitä mitä he tekivät ohjelmien valikoissa ja huomioivat hitaammin eteneviä opiskelijoita, mutta piti opetusta kokonaisuutena hyödyllisenä. Tässä on kuitenkin hyvä muistaa, että vierailijat ovat käännösalan asiantuntijoita, eivätkä opettajia.

Havaintojen perusteella vastaavaa kurssia ei tulisi toteuttaa etäopetuksena ja jos sellainen on pakko toteuttaa, huomiota tulisi kiinnittää enemmän teknisen toteutuksen toimivuuden varmistamiseen sekä vierailevien opettajien perehdyttämiseen. Tätä kirjoittaessa on tiedossa, että kevään 2021 opetus järjestettäneen Helsingin yliopistossa pääosin etäopetuksena. Elia-kurssin toteutustapaa ei ole vielä päätetty.

6 Anne Ketola & Sari Hokkanen: Lopuksi

Sekä syysseminaarin teemapaja-alustuksissa että niitä seuranneessa keskustelussa korostuivat yhtäältä poikkeusolosuhteiden kääntäjä- ja tulkkiopetukselle aiheuttama lisäkuormitus ja toisaalta pakon edessä käyttöön otettujen toimintatapojen tarjoamat mahdollisuudet. Esimerkiksi pedagogisten ratkaisujen uudelleenmuotoilu etäopetusta varten vaatii aikaa, vaikka opettajaresurssit ovat monessa yliopistossa jo valmiiksi varsin niukat. Lisäksi etävälineet voivat avata uusia yhteistyömahdollisuuksia yliopistojen välillä, mutta toisaalta yhteistyö vaatii aina aikataulujen ja kurssisisältöjen yhteensovittamista, mikä voi sekin lisätä opettajien kuormitusta. Yliopistojen välisessä yhteistyössä nähtiin myös mahdollisia byrokraattisia kompastuskohtia: Miten esimerkiksi eri yliopistoja edustavat opettajat merkitsevät yhteisesti järjestetyn kurssin työaikasunnitelmiinsa? Tarkoittaako kahden opettajan järjestämä kurssi sitä, että siihen tarvittava työaika jaetaan puoliksi? Miten varmistetaan tasapuolinen työnjako? Entä miten yhteisesti tuotetun oppimateriaalin tekijänoikeudet määräytyvät?

Toisaalta sekä opetusyhteistyössä että pakotetussa digiloikassa nähtiin paljon uusia mahdollisuuksia. Opetusyhteistyön myötä on mahdollista, että opiskelija saa kattavamman käsityksen käännös- ja tulkkausalaista ja pystyy jo opiskeluvaiheessa verkostoitumaan paremmin oman alansa nykyisten ja tulevien ammattilaisten kanssa. Syysseminaarin työpajakeskusteluissa tuotiin myös esiin, miten antoisaa opettajalle itselleen yhteisopetus voi olla, sillä kollegoilta oppii paljon. Sen lisäksi, että etäopetusratkaisut saattavat aiheuttaa lisätyötä, ne saattavat myös tuottaa sellaista hyötyä, jota perinteisellä opetuksella olisi hankala saada aikaan. Esimerkiksi tulkkauskurseille laadittuja harjoitustallenteita ja auktorisoidun kääntämisen etäopetukseen soveltuvia materiaaleja olisi hyvä ottaa talteen ja mahdollisesti tallentaa Itä-Suomen yliopiston ylläpitämään Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävarantoon (ks. Kuusi, Rautiainen & Ruokonen 2016), jotta ne palvelisivat käännös- ja tulkkausoulutusta laajemmin myös koronapandemian aiheuttamien poikkeusolojen jälkeen. Itsenäiselle harjoittelulle varsinkin tulkkauksen oppimisessa on kuitenkin aina tarvetta, ja nyt olosuhteiden vuoksi laaditut itsestä harjoittelua tukevat materiaalit ovat arvokkaita myös tulevaisuudessa.

Vaikka koronapandemia on monessa mielessä historiallinen, syysseminaarin keskusteluissa esiin tuoduilla etäratkaisulla ja yhteistyömahdollisuuksilla on myös pitkät juuret suomalaisessa kääntäjä- ja tulkikoulutuksessa. Erityisesti auktorisoidun kääntämisen opetus on jo pitkään nojannut tiiviiseen yhteistyöhön eri yliopistojen välillä, ja opetusyhteistyötä on tehty etänä myös ennen (ks. esim. Hartama-Heinonen ym. 2019). Poikkeusolojen tuomien haasteiden pohjalla lienee monessa tapauksessa myös kääntäjä- ja tulkikoulutuksessa jo aiemmin ilmenneitä ongelmia, kuten liian vähäiseksi koetut aika- ja opetusresurssit, joiden ristipaineessa on ennenkin jouduttu etsimään luovia ratkaisuja.

Lähdeluettelo

Chaillou, Josephine & Anna Van Der Kallen n.d. COVID-19: How has it affected the world of translation? *European Master's in Translation Network blog*. Saatavissa: <https://blogs.ec.europa.eu/emt/covid-19-how-has-it-affected-the-world-of-translation/> [viitattu .2.2021].

Deutsche Welle 14.6.2020. *Coronavirus crisis: EU interpreters left in the lurch*. Saatavissa: <https://www.dw.com/en/coronavirus-crisis-eu-interpreters-left-in-the-lurch/a-53798494> [viitattu 8.2.2021].

Hartama-Heinonen, Ritva, Tiina Holopainen, Anne Ketola, Kaisa Koskinen, Tutta Saalin & Liisa Tiittula 2019. Syysseminaarin satoa. Kääntäjänkoulutuksen tila ja tulevaisuus – keskusteluja yhteistyöstä ja työnjaosta. *MikaEL – Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* 12, 140–154. Toim. Ritva Hartama-Heinonen, Marja Kivilehto, Minna Kujamäki & Katja Vuokko. Saatavissa: <https://www.sktl.fi/@Bin/c1bede9d11e299c113542008fbb5c45e/1603363665/application/pdf/1924567/MikaEL12%20-%20Syysseminaarikatsaus.pdf> [viitattu 22.10.2020].

Konttinen, Kalle 2017. Auktorisoiduksi kääntäjäksi kääntäjäopintojen kautta. Esimerkkinä Turun yliopiston toimintatapa. Teoksessa: Tarja Leblay (toim.) *Auktorisoidun kääntäjän tutkinnon historiaa ja nykypäivää*. Raportit ja selvitykset 2017:16. Helsinki: Opetushallitus, 94–103.

Saatavissa: <https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/auktorisoidun-kaantajan-tutkinnon-historiaa-ja-nykypaivaa> [viitattu 28.9.2020].

Kuusi, Päivi, Anne Rautiainen & Minna Ruokonen 2016. Vertaistuesta virtaa opetukseen: Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävaranto monimuotoyhteisönä. *MikaEL – Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu* 9, 33–52. Toim. Ritva Hartama-Heinonen, Marja Kivilehto & Minna Ruokonen. Saatavissa: https://www.sktl.fi/@Bin/1591101/MikaEL9_Kuusi_Rautiainen_Ruokonen.pdf [viitattu 22.10.2020].

Laki auktorisoiduista kääntäjistä. 7.12.2007/1231. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071231> [viitattu 18.10.2020].

MultiLingual Media 2020. *Remote Simultaneous Interpreting Report Released* 12.10.2020. Saatavissa: <https://multilingual.com/remote-simultaneous-interpreting-report/> [viitattu 8.2.2021].

Nimdzi 2020. *Interpreting in Times of COVID-19* 15.4.2020. Saatavissa: <https://www.nimdzi.com/interpreting-in-times-of-covid-19/> [viitattu 8.2.2021].

Rosado Professional Solutions 2020. The other danger interpreters face during the COVID-19 pandemic. *The Professional Interpreter blog* 23.3.2020. Saatavissa: <https://rpstranslations.wordpress.com/2020/03/23/the-other-danger-interpreters-face-during-the-covid-19-pandemic/> [viitattu 8.2.2021].

Translation Rating 2020. *Online Interpreting: New Players on the Remote Simultaneous Interpreting (RSI) Market* 7.10.2020. Saatavissa: <https://translationrating.ru/online-interpreting-new-players-on-the-rsi-market/> [viitattu 8.2.2021].

Valtioneuvoston asetus auktorisoiduista kääntäjistä. 13.12.2007/1232. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20071232> [viitattu 18.10.2020].

Kirjoittajat

Juha Eskelinen työskentelee yliopisto-opettajana kääntämisen ja tulkkauksen maisteriohjelmassa Helsingin yliopistossa. Hänen tutkimusaiheitaan ovat kääntäjän asiantuntijuuden tutkimus sekä käännöspedagogiikka ja -didaktiikka.
Sähköpostiosoite: juha.eskelinen (at) helsinki.fi

Sari Hokkanen toimii englannin kääntämisen yliopistonlehtorina Tampereen yliopistossa. Hänen tutkimusaiheitaan ovat tulkkaus ja kääntämisen sosiologia.
Sähköpostiosoite: sari.hokkanen (at) tuni.fi

Anne Ketola työskentelee tutkijana Tampereen yliopiston Yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa *Sanasta kuvaksi* -tutkimushankkeessa (2020–2023). Hänen tutkimusaiheitaan ovat multimodaalisuus ja intersemioottinen kääntäminen.
Sähköpostiosoite: anne.ketola (at) tuni.fi

Minna Ruokonen on englannin kielen ja kääntämisen yliopistonlehtori Itä-Suomen yliopistossa. Hän toimii Kääntämisen ja tulkkauksen opetusmenetelmävarannon ylläpitäjänä ja on perehtynyt etenkin kääntäjän ammatin arvostukseen ja työolojen tutkimukseen.
Sähköpostiosoite: minna.ruokonen (at) uef.fi

Miia Santalahti työskentelee Tampereen yliopistossa kääntämisen ja tulkkauksen yliopisto-opettajana sekä väitöstutkijana. Hän on auktorisoitu kääntäjä kieliparissa englanti–suomi.
Sähköpostiosoite: [miia.santalahti \(at\) tuni.fi](mailto:miia.santalahti@tuni.fi)

Anu Viljanmaa toimii yliopisto-opettajana Tampereen yliopistossa erityisalanaan tulkkauksen opetus. Tutkijana häntä kiinnostavat erityisesti tulkkauksen vuorovaikutustilanteena ja tulkki-ammattillinen kuunteluosaaminen, mutta viime aikoina myös etätulkkauksen erilaiset muodot.
Sähköpostiosoite: [anu.viljanmaa \(at\) tuni.fi](mailto:anu.viljanmaa@tuni.fi)